

HOLLAND FESTIVAL 76

Esterhazy Kwartet

Esterhazy Kwartet

Het Esterhazy Kwartet is samengesteld uit vier Amsterdamse musici met een bijzondere belangstelling voor de 17de en 18de eeuw. Het voornaamste doel van deze groep is het in ere herstellen van een authentieke stijl van kwartetspelen, op instrumenten zoals ze in Haydns en Mozarts tijd in gebruik waren – met ongewijzigde toets, een lagere kam, darmsnaren en oorspronkelijke strijkstokken. Het is niet algemeen bekend dat de strijkinstrumenten die heden ten dage gebruikt worden, ook die, gebouwd door vroege meesters als Stradivarius en Gagliano, structurele wijzigingen, ingevoerd in de 19de eeuw, hebben ondergaan, teneinde een geluid te kunnen produceren dat men meer in overeenstemming acht met de romantische muziek. Bij hun onderzoek naar vroegere speelpraktijken heeft het Esterhazy Kwartet een verzameling instrumenten bijeengebracht die nooit gewijzigd werden.

Het Kwartet is genoemd naar de geboorteplaats van het klassieke strijkkwartet, het paleis van de familie Esterházy, waar Haydn het strijkkwartet tot vervolmaking heeft gebracht.

Esterhazy Kwartet

Esterhazy Kwartet

bestaande uit
Jaap Schröder viool
Alda Stuurup-Kamermans viool
Wiel Peeters altviool
Wouter Möller violoncel

Programma

- Luigi Boccherini **Kwartet in g kl.t., op. 32 nr. 5**
1743-1805 Allegro comodo
 Andantino
 Menuetto con moto
 Allegro giusto
- Joseph Haydn **Kwartet in C gr.t., op. 20 nr. 2 (1772)**
1732-1809 Moderato
 Capriccio : Adagio
 Menuetto : Allegro
 Fuga a 4 soggetti : Allegro

pauze

- Wolfgang Amadeus Mozart **Kwartet in C gr.t., KV 465 (1785)**
1756-1791 'Dissonantenkwartet'
 Adagio - Allegro
 Andante cantabile
 Menuetto : Allegretto
 Allegro molto

Luigi Boccherini

Luigi Boccherini was een tijdgenoot van Haydn : hij werd elf jaar na hem geboren in Lucca, Italië, en overleed vier jaar eerder dan hij, in 1805 in Madrid. Al jong was Boccherini een groot violoncelvirtuoos en maakte, aanvankelijk met zijn vader, een contrabassist, en later met de violist Filippo Manfredi grote en zeer succesvolle concertreizen door Europa - zij bezochten o.a. Wenen en in 1768 Parijs. Op deze reizen leerde Boccherini de muziek van de Mannheimers, en in het bijzonder die van Johann Stamitz kennen, waardoor zijn componeren jarenlang sterk beïnvloed is. Van 1769 verbleven Manfredi en Boccherini in Madrid, waar Boccherini in 1770 voor 15 jaar werd aangesteld als componist en violoncellist aan het wat geïsoleerde hof van de Infante Luiz, en na diens dood in 1785 als kapelmeester van de koning. Onder de musici van de Infante bevonden zich vier leden van de familie Font, een vader en drie zonen, die tezamen een uitstekend strijkkwartet vormden en waar Boccherini zich dikwijls als vijfde bijvoegde. Voor dit kwartet schreef Boccherini een groot deel van zijn strijkkwartetten, ook op. 32 ontstond in deze tijd, en van zijn 113 strijkkwintetten met twee violoncelli. Zijn omvangrijke oeuvre omvat verder een aantal kerkelijke composities waaronder een mis, 20 symfonieën, 4 violoncelconcerten, 54 strijktrio's, 12 strijkkwintetten met 2 altviolen, kwintetten in andere samenstellingen, 16 sextetten en 2 oktetten. Bovendien schreef Boccherini als een der eersten sonates voor violoncel en klavierbegeleiding.

In de muziek van Boccherini, die in Italië was grootgebracht met het werk van Sammartini en Tartini, en daarna de invloeden van de Mannheimer school onderging, gaat tijdens zijn Spaanse verbintenis het voorbeeld van Haydn een steeds grotere rol spelen.

Joseph Haydn

Haydns eerste kwartetten ontstonden in 1755 en werden door Haydn zelf later ondergebracht bij de divertimenti, cassationen en serenaden. Deze kwartetten hadden meestentijds nog vijf delen en vertoonden grote verwantschap met de danssuites uit die tijd. Ook is de invloed van de basso continuo nog duidelijk merkbaar. Gaandeweg maakte de vijfdeligheid echter plaats voor vier, drie of twee delen, en de tot dan toe zeer op de voorgrond tredende eerste vioolpartij boet iets in van zijn overheersende functie. In de hoofddelen begint zich ook een zekere ontwikkeling af te tekenen. Pas de composities op. 9 uit 1769 keurt Haydn de titel van 'strijkkwartet' waardig. Zij zijn alle vierdelig. De grootste vernieuwing ligt echter in het streven naar een allesomvattende eenheid in deze vier delen. Het kwartet op. 20 nr. 2 behoort tot de serie van zes, die, naar het vignet op de titelpagina van een oude druk, de 'Sonnen-Quartette' worden genoemd. In deze serie, geschreven in 1772, experimenteert Haydn verder met de vorm. In de kwartetten 2, 4 en 6 bijvoorbeeld komt het langzame deel op de tweede plaats (zoals dat ook bij het klassieke strijkkwartet het geval zal blijven) in plaats van op de derde. Verder speelt in deze reeks Haydns belangstelling voor de polyfonie een belangrijke rol: in drie van de zes kwartetten bestaat de Finale uit een fuga, zo ook in nr. 2, terwijl ook de overige delen polyfone trekjes vertonen.

Bijna tien jaar later in 1781 ontstond de volgende reeks, de 'Russische' of 'Jungfern-Quartette', en het zijn o.m. deze kwartetten, die Mozart als voorbeeld hebben gediend.

W. A. Mozart

Dat Mozarts *Strijkkwartet in C* (K.V. 465) de bijnaam 'Dissonantenkwartet' gekregen heeft, is toe te schrijven aan de langzame inleiding (Adagio) van 22 maten, welke aan het eerste deel (Allegro) voorafgaat. De harmonische structuur van deze inleiding is voor de tijd, waarin het stuk gecomponeerd werd (1782), bijzonder gewaagd. De aangekondigde toonaard C groot valt in deze episode nog nauwelijks te herkennen (c klein heeft de overhand en in de vijfde maat vertoef men reeds in bes klein), en bovendien maakt de intrede van de *a* in de eerste viool, onmiddellijk volgend op de *as* in de altviool, een schrijnende, dissonerende indruk. Hier past de componist opzettelijk een 'Querstand' toe, een opeenvolging, welke in de strenge zetting verboden was. Mozart was in zijn klankverbeelding zijn tijdgenoten menigmaal ver vooruit.

Het eerste deel (Allegro) is gebouwd op een motief, dat aanleiding geeft tot contrapuntische verwerking over alle vier de instrumenten en dat men in het verloop van de doorwerking in allerlei gestalten aantreft.

Het Kwartet K.V. 465 behoort tot de zes zogenaamde 'Haydn-kwartetten', welke zo genoemd worden, omdat Mozart ze opdroeg aan zijn oudere vriend Joseph Haydn, die tot de ontwikkeling van het strijkkwartet als muzikale kunstvorm zo veel heeft bijgedragen. Hetgeen Mozart in Haydns aanpak van het strijkkwartet vooral bewonderde was de manier, waarop deze bij een algehele verzelfstandiging van de vier stemmen de motieven tot ontplooiing bracht. Deze voor die tijd nieuwe kwartettechniek werd door Mozart geestdriftig nagevolgd. Dat h dit met veel en fijn overleg gedaan heeft, blijkt wel uit Mozarts mededeling in de opdrachtbrief aan Haydn, dat deze kwartetten de vrucht waren van een 'langdurige en moeitelijke arbeid'. Mozart heeft zich volledig ingeleefd in Haydns kwartetstijl en deze verrijkt met zijn eigen oorspronkelijkheid van voelen en denken.

Na de motivische vivaciteit van het eerste deel brengt het nobele Andante cantabile een verstillende teweeg. Het Menuet heeft veel verwantschap met de volksmuziekstijl, waarin Haydn deze dansvorm placht te plaatsen (het Trio draagt de allure van de Oostenrijkse *Ländler*) en het slotdeel (Allegro molto) wordt verlevendigd door rank contrapunt en door wederom zeer verrassende modulaties.

Wouter Paap